

Joachim E. Christoph (2009) Kirchen - und Staatskirchenrechtliche Probleme der evangelisch-Theologischen Fakultäten. Tübingen: Mohr Sierbeck Jus Ecclesiasticum 91

Christoffersen, Lisbet

Published in:
Dansk Teologisk Tidsskrift

Publication date:
2013

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Christoffersen, L. (2013). Joachim E. Christoph (2009) Kirchen - und Staatskirchenrechtliche Probleme der evangelisch-Theologischen Fakultäten. Tübingen: Mohr Sierbeck Jus Ecclesiasticum 91. *Dansk Teologisk Tidsskrift*, 2013(2), 159-160.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Anmeldelse DTT

24 April 2013

Joachim E. Christoph (2009): *Kirchen- und staatskirchenrechtliche Probleme der Evangelisch-theologischen Fakultäten. Neuere Entwicklungen unter besonderer Berücksichtigung des Bologna-Prozesses*. Tübingen: Mohr Siebeck, Jus Ecclesiasticum 91, 139 sider + Geleitwort, Vorwort, Inhaltverzeichnis og Abkürzungsverzeichnis samt Literaturverzeichnis, Personenregister, Rechtsquellenregister og Sachregister og endelig 2 informative Anhang, et ca 50 sider langt overblik over de evangelisk-teologiske fakulteters i forhold til både universiteter og kirke og et på knap 10 sider om, hvordan præsteuddannelserne kan positionere sig i forhold til Bologna-proces og akrediteringssystemer.

Dr. Jur og dr.teol.h.c. Joachim E. Christoph har som central og ledende juridisk medarbejder i *Evangelische Kirche Deutschlands* siden 1970'erne spillet en væsentlig rolle i udviklingen af EKD's interne kirkeretlige udvikling og eksterne afklaring af statslige religions- eller statskirkeretlige principper. Han er dr.teol.h.c. (2008) og er med den her fremlagte afhandling også blevet dr.jur. på et spørgsmål, der i stigende grad vil blive aktuelt, også i Danmark og de nordiske lande, nemlig spørgsmålet om de teologiske fakulteters og uddannelsessteders retlige stilling.

Afhandlingen er udsendt som nr 91 i bogserien *Jus Ecclesiasticum*. Går man bogens sidste register igennem, oversigten over udgivelser i denne bogserie, og opløser den alfabetiske oversigt i en kronologisk, vil man her se dén bogserie, der har været grundlaget for ændring af tysk kirkeretlig selvforståelse fra forud at have været set som en offentligretlig disciplin til en selvstændiggørelse, der nærmer sig en opfattelse af også evangelisk kirkeret som et selvstændigt retssystem. Denne udvikling blev indledt med Martin Heckel's og Uvo Wolf's banebrydende arbejder fra 1968 og 1970, hvor de lagde an til, at også evangelisk kirkeret måtte forholde sig til de teologiske normer, den skal regulere; løsningen i tysk teori blev en klar opdeling mellem på den ene side statslig *Staatskirchenrecht* (eller *Religionsrecht* som disciplinen er benævnt på det seneste af indlysende grunde) og på den anden side, som et selvstændigt retssystem der forpligter kirkerne ud fra hver deres konfessionelle grundlag, (*Evangelisches*) *Kirchenrecht*. Den her foreliggende bog falder smukt inden for denne linie, der nu er stort set enerådende i tysk kirke- og religionsretsteori og har endog særdeles stor påvirkningskraft i udviklingen både i Den Europæiske Menneskeretsdomstol og i EU-retten.

Afhandlingen falder i fem hovedafsnit. Det indledende afsnit A afgrænser forskningsfeltet til spørgsmål om, hvordan evangelisk-teologiske fakulteters flerdobbelte binding kan forstås retligt. Hovedafsnit B præciserer de teologiske og historiske grundlag for de teologiske fakulteter. Teologisk anføres over et par sider den lutherske grundtanke om det særlige præstedømmes nødvendighed. Historisk gives et interessant overblik over sammenhænge mellem teologisk lærdomstradition og universitetsudvikling i Europa fra Helligåndens udgydelse pinsedag iflg ApG til den langsomme tyske adskillelse af stat og kirke gennem det 19. og 20. århundrede - bogen er værd at have i hånden bare for dette lærdomshistoriske afsnit! - og et deraf følgende blik på de teologiske fakulteter som enten rent statslige anliggender eller fælles anliggender mellem stat og kirke. Dette spørgsmål er, anfører Christoph (s. 22) uløst i Weimar-tiden og hovedafsnit C er derfor en retsdogmatisk analyse af gældende ret for de evangelisk-teologiske fakulteter. Her anvendes alle relevante analytiske blik, opdelt i henholdsvis statslig ret (forfatningsret for forbundsrepublikken og for de

enkelte Länder samt spørgsmålet om betydningen af det offentlig-retlige aftaleforhold mellem stat og kirke) samt i kirkeretlige analyser, hvor kilderne især stammer fra forfatningerne for de enkelte Landeskircher og en kirkeretlig forståelse af aftalerne med staten. På dette grundlag analyseres de evangelisk-teologiske fakulteters opgaver og kompetence (i juridisk forstand) og, i hovedafsnit D kommer så dels spørgsmålene om fakulteternes teologiske udtalelser og høringsvar (*Gutachten*), og dels det, jeg opfatter som det centrale spørgsmål: hvilke krav der kan stilles til teologiske professorer, ikke mindst mht konfessions- og bekendelsesforpligtelse. Det er ikke mindst her, fremtidens konfliktmuligheder ligger gemt, jf. også sagen om afskedigelse af en juridisk professor fra et italiensk (katolsk) universitet for manglende teologisk *commitment* (eller, som det hedder i sagsresuméet: "because of alledged heterodox views"; Lombardi Vallauri v Italy; sag nr 39128/05, dom 20.10.2009).

Den afsluttende diskussion af, hvordan en evangelisk-teologisk præsteuddannelse sikres i de ændringer af de teologiske studieordninger, Bologna processen afstedkommer, er ligeledes både relevant og aktuell, ikke mindst for de, der sidder med samme problemstillinger på fakulteter, uddannelsessteder og kirker i Danmark.

Christophs bog er således, som ventet, både grundig og dybdeborende med fokus på de vanskeligheder, et teologisk fakultet geråder i, når det har en dobbelt binding: både forskningsfrihed og bekendelsestroskab, både universitet og kirke, både sekulært og konfessionelt bundet. Bogen er dermed også – ud over alt det konkrete den er i forhold til de teologiske fakulteters retlige stilling – et på alle måder glimrende prisme for studiet af kirkeret i en tysk kontekst, hvor staten er specifikt sekulær og bekendelsesløs, mens den samtidig indgår aftaler med specifikt og klart afgrænsede religiøse institutioner (herunder evangelisk-lutherske), der er specifikt og erklærede konfessionelle.

Bogen er således relevant i sin egen ret; den må også være oplagt læsning for ansatte og ledelse på de konfessionelle teologiske forsknings- og studiesteder i Danmark (Menighedsfakultetet og Dansk Bibel Institut); thi hvilke retlige kriterier skal man lægge til grund, hvis en medarbejders forskningsfrihed i egne eller andres øjne fører ham væk fra bekendelsesforpligtelsen? Et ikke helt hypotetisk spørgsmål, problemstillingen har været fremme på Menighedsfakultetet i Oslo, der for ikke mange år siden ændrede forskningsfeltet for en professor, efter at han var konverteret til katolicismen – han kunne derefter forske i tidlig kirkehistorie. På De teologiske Fakulteter/studiesteder i København og Aarhus har man hidtil slået syv kors for sig, når det kom til betydningen for fakultetet at det (også) er en obligatorisk grunduddannelse for præster i folkekirken. Men også fra ansatte dér lød for et par år siden fortvivlede – og forgæves - forsøg på at henvise til forpligtelser over for folkekirken som begrundelse for at opretholde et selvstændigt teologisk fakultet. –

I disse spørgsmål er tysk teori indtil videre mest relevant, når den i sine analyser af EU-retten viser klare europæiske udviklingstendenser. Spørgsmålet er, om bredere eller snævrere formuleringer om bekendelsestroskab engang i fremtiden også i Danmark vil blive anset for et genuint og legitimt retligt krav til ansættelse i en stilling som professor i f.eks. systematisk teologi – og om man samtidig, som i Tyskland, kan opretholde teologi som en selvfølgelig og naturlig del af universitetets samlede fagpakke. Når den tid kommer, vil Christoph's bog være god som vejviser i komparative og europæiske dele af den juridiske jungle.

Lisbet Christoffersen